

възможно да се изчисли коефициентът на раждаемост на българското население в Стара Загора от тази епоха.

В различни дописки и материали се откриват и редица косвени данни за естественото движение на населението, най-вече сведения за различните причини за смъртността - болести и епидемии, убийства и самоубийства, природни бедствия като силни бури, наводнения, пожари, земетресения и пр. Така например в една обширна дописка до в. „Турция“ от 1872 г. се съобщават данни за многобройните болести, които върлуват в Казанлък по това време като: тифус, треска, шарка (в повечето случаи едра), гърло и др. Посочва се, че тези болести взимат не малко жертви, за което според дописника допринася и липсата на квалифицирани лекари в града¹⁵.

Много повече данни в българската преса могат да се открият за процесите, свързани с механичното движение (миграциите) на населението, обитаващо Пловдивския санджак през XIX век (до 1878 г.).

Българските възрожденски периодични издания отчитат силната миграционна активност, която проявяват жителите от региона на Пловдивския санджак и особено обитателите на средногорските и подбалканските градчета като Копривщица, Панагюрище, Калофер, Сопот, Карлово, Клисурса и др. В редица дописки се посочва, че жителите на посочените селища въртят търговия и занаяти из цялата Османска империя, най-вече в Цариград, Анадола (Мала Азия) и по Беломорските острови¹⁶. Миграционни движения в Империята извършват и жителите на някои родопски селища като Брацигово, Широка лъка и др.¹⁷ Особено силно във възрожденската ни преса се подчертава миграционната активност на жителите на Копривщица, като се заявява, че „от никъде из България не ходят толкова по чужбина, колкото копривщенците; освен в Европа, те не оставят и Мала Азия и островите, и Египет, Абисиния, Тунис и даже Алжирия“. Според една публикация „много пъти копривщенци оставят и костите си по чужбина“¹⁸.

Българските вестници и списания не само отчитат посочените миграционни движения, но и се опитват да установят причините, които ги пораждат. Те се търсят главно в планинското местоположение на селища като Копривщица и Брацигово и липсата на плодородна земя, която да удовлетвори нуждите на местните жители, поради което „много хора се намират в нуждата да оставят родния си град и да се разпръснат по разни страни на Империята“¹⁹.

От материалите в българската преса могат да се извлекат и определени сведения за размера на посочените миграционни движения. Така например в дописка, публикувана в цариградския в. „Век“ през 1875 г., се посочва, че само в Цари-